

1. अश्वस्तूपरो गोमृगस्ते प्राजापत्याः कृत्तरीव अग्नेयो रराटे पुरस्तात्सार-
स्वती मेष्थस्ताद्वन्वोराश्विनावधोरामौ बाह्वोः सोमापौलः श्यामो ना-
भ्यां सौर्ययामौ श्वेतश्च कृत्तश्च पार्श्वयोस्वाष्ट्रौ लोमशसक्यौ सकथ्योर्वी-
यव्यः श्वेतः पुहः इन्द्राय स्वपस्याय वेहृद्वैलवो वामनः ॥ १ ॥

श्रीगणाधिपतये नमः (1.) । श्रुतिवृत्तमन्त्रा आश्वमेधिकानां पशूनां देवतासम्ब-
न्धविधायिनोऽध्यायेनोच्यन्ते ॥ तत्राश्वमेधे एकविंशतिर्यूपाः सन्ति तत्र मध्यमो यूपो
ऽग्निष्ठसंज्ञः तत्र सप्तदश पशवो नियोजनीयाः तान्देवतासम्बन्धकथनपूर्वकमाह ।
अश्वस्तूपरो गोमृगस्ते प्राजापत्याः । अश्वः तूपरः शृङ्गोत्पत्तिकालेऽतीतेऽपि शृङ्ग-
हीनः गोमृगः गवयः एते प्राजापतिदेवताः ततः प्राजापतये जुष्टं नियुनज्मीति म-
न्त्रेण बन्धनीयाः । एवमग्रेऽपि यो यदैवत्यः पशुः सः अमुष्मै जुष्टं नियुनज्मीत्या-
दिमन्त्रैर्वन्धनीयः ॥ अग्नेयोऽग्निदेवतः कृत्तरीवः श्यामवर्णगलोऽज्ञः अश्वस्य पुर-
स्तात् ललाटे उपरि बन्धनीयः । हन्वोर्धस्तात्सारस्वती मेष्ठी बन्धः । आश्वि-
नावधोरामौ अधोभागे शुक्लवर्णावजौ बाह्वोः अश्वस्य पूर्वपादयोरैकैकः । सोम-
पूषदेवत्यः श्यामः शुक्लकृत्तरोमाज्ञोऽश्वस्य नाभ्यां बन्धः । श्वेतः कृत्तश्च सौर्ययामौ
श्वेतः पशुः सूर्यदेवतो दक्षिणपार्श्वे बन्धः यमदैवतः कृत्तोऽश्ववामपार्श्वे । वाष्ट्रौ
वष्ट्रदेवतौ लोमशसक्यौ वङ्गरोमपुष्कौ पशू अश्वस्य सकथ्योर्वीः पश्चात्पदयो-
रैकैकः । वायव्यः श्वेतवर्णः पशुरश्वस्य पुहे । स्वपस्याय शोभनकर्मणे इन्द्राय
स्वपस्येन्द्रदेवता वेहृत् गर्भधातिनी वैलवो वामनः पशुश्च पुहः एव अङ्गान्तरानु-
क्तेः ॥ एवमश्वादिभिः सह पञ्चदश भवन्ति एते पर्यञ्चा उच्यन्ते । अत्राश्वस्य शरीरं
तरणाय (2.) तुंवीफलवद्भुजं बद्धा गुम्फनीयम् ततः कृत्तरीवः अग्नेयो रराट् इ-
त्यादयोऽश्वस्य शरीरे यथोक्तस्थाने सम्बद्धायां रज्ज्वां बन्धनीयाः ततो रोहितो
धूमरोहित इत्यादयो द्वादशसंख्याकाः शितिबाहुर्न्यतः शितिबाहुः समन्तशिति-
बाहुस्ते बाहुस्पत्या इत्यन्ता मध्यमे एव यूपे नियोज्याः सप्तदशैव पशून्मध्यमे यूपे
ऽग्न्यालभत इति [१३.५.१.१५.] श्रुतेः तत्र त्रयोऽश्वतूपरगोमृगाः द्वौ चाग्नेयावे-
कादशिनौ द्वादश रोहितादयः एवं सप्तदश मध्यमे यूपे । ततः पृषती क्षुद्रपृष-